

Bertsotan

Bertsoa.eus atariko bertsoaldi bat ikusiko dugu; bertan, Amets Arzallus eta Sustrai Colina ageri dira bertsotan, Ainhoa Comas gai-jartzaileak emandako ofizioan.

Sekuentzia honetan, hau egin dezakezu:

- Bertsolariei buruzko datu biografikoak jaso.
- Bertsoez eta bertsolaritzaz zer dakizun errepasatu.
- Bertsoaldia ulertu.
- Elkarreraginaren ezaugarriak aztertu.
- Bertsoaldiari gaia jarri.
- Bertsolaritzari buruzko solasaldia egin.

Bertsoa.eus ataria

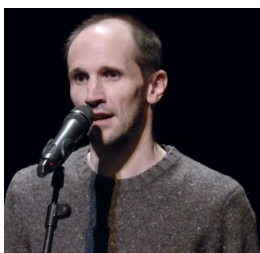
BAKARKA

Ikusi aurretik

1. Ezagutzen dituzu?

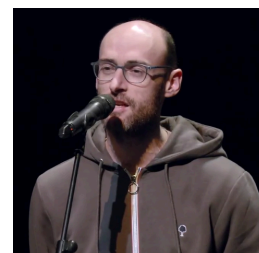
Ariketa hau etxean egin dezakezu. Bilatu informazioa argazkietan azaltzen diren pertsonen buruz, eta idatzi haien biografia labur-labur (paragrafo batean).

SUSTRAI COLINA

Bertsoa.eus ataria

AMETS ARZALLUS

Bertsoa.eus ataria

Partekatu jasotako informazioa eskolan, eta osatu denon artean biografia txikiaren bertsio osatu eta bakarra.

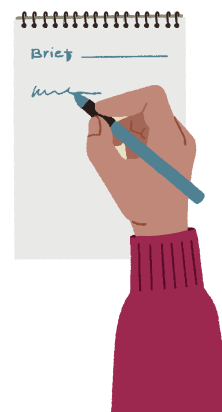

TALDEAN

2. Zer dakizue bertsoez?

Elkartu hirunaka, eta saiatu ondoko hitzen definizioa eta/edo azalpenak ematen. Ez badakizue, bila ezazue informazioa sarean.

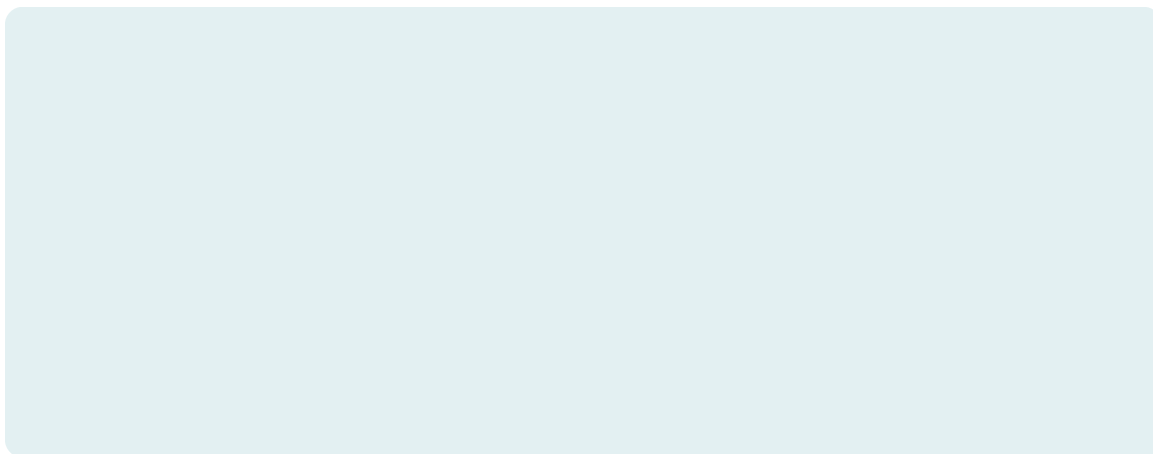
- Gai-jartzailea
- Bertsolaria
- Gaia
- Errima
- Neurria
- Oina
- Puntua
- Doinua
- Nola osatzen dute bertsolariek bertsoa? (azaldu teknika)

Elkartu hirunaka eta irakurri gai-jartzaileak dioena. Deskribatu labur-labur eta azaldu nola ematen dien bertsolariei gaia (zer informazio-mota ematen dien, alegia).

GAIA

Zuek biok grafiti-egileak zarete. Duela urte batzuk grafitiak egiteagatik isuna jarri zizuen herriko udalak. Orain, herria apaintzeko, grafitiak egiteko eskaintza jaso duzue udalaren eskutik. Hamarreko handian, nahi duzuen doinuan, Unai hasita.

Erantzun zuzenak 8. orrialdean daude.

3. Neurriak

TALDEAN

Elkartu hirunaka, irakurri bertsoak, eta esan zein neurritakoak diren.

① **Etxea, Uxue Alberdi.**

Etxeak behar ditu
leihoak **mundura**
kortinak haizetan ta
iturrian **ura**.

② **Sarean harrapatuta, Nerea Ibarzabal**

Etxe guztietako
kide berri **hori**
laztantea gustatzen
zaiguna **askori**
gozo biltzen duguna
ez dadin **erori**
mobilak batera
beti **gori-gori**
beste inor ez dugu
zaintzen horren **ongi**.

④ **Zeinentzat eginak, Ane Labaka**

Propagandak egiten
gaitu **ezberdinak**
Gabonetan markatzen
dira bi **erpinak**;
jostailu arrosa eta
jostailu **urdinak...**
Argi dago zein diren
zeinentzat **eginak**.

evgeni-tcherkasski-SqsbTuo5jP0-unsplash

③ **Jende animalia, Miren Artetxe**

Badago jende KAMELEOIA
eta besteen **aurrean**
inoiz ere ez du nabarmendu nahi
kamuflatzen da **denean**:
hostoan berde, hormigoian gris
eta marroi **enborrean...**
Hor dagoela antzematen da
lotsagorritzen **denean**.

⑤ **Grafitiak, Unai Gaztelumendi (bertsoaldia Ander Lizarralderekin batera)**

Grafitigintzan ibiltzen gera
ni eta Ander **laguna**
garai batean dena debeku
egilea **erruduna**
gogoratzen naiz bere garaian
ordaindu nuen **isuna**
horrexegatik orain baietza
izango da **erantzuna**
hola udalak emango digu
udalak kendu **ziguna**.

A **HAMARREKO TXIKIA**
5 oin
puntuak 7/6 silaba

B **HAMARREKO HANDIA**
5 oin
puntuak 10/8 silaba

E **KOPLA**
2 oin

C **ZORTZIKO TXIKIA**
4 oin
puntuak 7/6 silaba

D **ZORTZIKO HANDIA**
4 oin
puntuak 10/8 silaba

Erantzun zuzenak 9. orrialdean daude. Oharra: Orrialde honetako bertso guztiak dira sorta edo bertsoaldi baten lehen bertsoa.

Ikusi bitartean

4. Ofizioka

TALDEAN

Elkartu hirunaka, ikusi Amurrioko bertsosaldia eta erantzun galderei.

Bertsoa.eus ataria

Amurrioko bertsosaldia

Bertsosaldiari buruzkoak:

Doinua: Orioko balearena

Sustrai Colina

Ametz Arzallus

1. Bertsoaldian zer pertsonaia dira Sustrai eta Amets?
2. Zer egiteko asmoa zuten?
3. Zertan ari da Sustrai? Eta Amets?
4. Zer gertatu da azkenean?
5. Zure ustez, nola aritu dira bertsolariak nor bere aldetik esan beharrekoa esaten edo elkarri entzun eta erantzunez? Zergatik?
6. Entzun duzun bertsosaldiari zati bat falta zaio hasieran; zer uste duzue falta zaiola?

Erantzun zuzenak 9. orrialdean daude.

Ikusi ondoren

5. Erreparatu

TALDEAN

Elkartu hiruko taldeetan, eta markatu entzun duzuen bertsoaldiak zerrendako elkarreragineko zein ezaugarri betetzen dituen. Horretarako, erreparatu transkripzioari.

Elkarreraginean aritzea da beste pertsona batekin edo batzuekin informazioa edo ideiak trukatzeari. Elkarreraginaren funtsa txandaka jardutea da —hau da, solaskideek etengabe hartzen dute hitza—; hala gertatzen da, esaterako, solasaldietan, debateetan, mahai-inguruetan...

samsung-uk-ylU-b7pcgpY-unsplash

1. Solaskideak hitz egiten ari diren bitartean, bakoitzaren jarrerak, iritziak eta usteak bestearengan eragiten dute.
2. Elkarri entzun eta gero erantzuten diote, besteak esandakoa kontuan hartuta.
3. Solaskideak saiatu ohi dira, beharrezkoa bada, aurrez esandakoa beste modu batean azaltzen, esandakoa ulargarria izan dela ziurtatzeko.
4. Nork bere iritzia besteenarekin osatu edo besteenaren eraginez alda dezake.
5. Solaskidearen parte-hartzea bultzatzeko, ohikoa da bestea interpelatzea, galderak eginez, iritzia eskatuz...
6. Isiltasunaren bidez, mintzatzeko aukera eman dakioke beste solaskideari.
7. Solaskideak arreta gal ez dezan, intonazioa, ahots-tonua eta gorputzaren mugimenduak erabili ohi dira.
8. Solaskideek elkarrekin osatzen dute diskurtsoa.
9. Solaskideak ados jar daitezke, edo ez.
10. Solaskideak txandaka aritzen dira.

Talde handian, komentatu jasotakoak eta, beharrezkoa bada, gehitu ezaugarriak. Erantzun zuzenak 9. orrialdean daude.

6. Gaia eman

TALDEAN

Elkartu talde txikian; Ametsen eta Sustrairen bertsoaldiari erreparatuta, saiatu gai-jartzaileak haiei emandako gaia idazten. Horretarako, transkripzioa berreskura eta 3. ariketan jasotakoa erabil dezakezue.

Gai-jartzaileak egin ohi du bertsolarien eta publikoaren arteko zubi-lana, aurkezle-rola hartuta. Gainera, berak gaiak jartzeko aurrelana egiten du (berak edo talde batek), eta saioan berak ematen dizkie gaiak eta ariketen azalpenak bertsolariei zein publikoari.

Lehen entzun duzuen bertsoaldian Ainhoa Comas izan zen gai-jartzailea. Berak eman zien ofizioka aritzeko gaia Sustrairi eta Ametsi. Beraz, kontuan izan elkarreraginean aritzeko eskatu ziela.

Ainhoa Comas Amurrioko saioan gaiak jartzen.

Bertsoa.eus ataria

GAIA:

Partekatu zuen proposamenak talde handian, adostu bertsio bakarra, eta, ondoren, ikusi gai-jartzaileak esandakoa QR kodean. Alderatu biak eta osatu zeuen bertsioa.

Bertsoaldi osoa

7. Solasaldia

TALDEAN

Elkartu talde txikian, eta egin bertsolaritzari buruzko solasaldia. Horretarako, galderak erabil ditzakezue gidoi gisa. Saiatu elkarreraginean aritzen.

Adimen artifizialak sortutako irudia

1. Bertsozaleak zarete? Gustuko dituzue bertsoak? Zergatik?
2. Non/noiz ezagutu zenuten bertsolaritza?
3. Zer sentiarazi dizue entzundako bertsoaldiak?
4. Zer azpimarratuko zenukete bertsoaldi horretaz?
5. Ezagutzen zenituzten bertsolariak? Beste bertsolaririk ezagutzen duzue? Zuen herrian ba al dago bertsolaririk?
6. Egon zarete inoiz bertso-saio batean? Zuen herrian antolatzen al dira?
7. Esango zenukete beste kulturaren baten bertsolarien eta bertsoen antzekorik badela? Ezagutzen duzue antzeko kantu inprobisaturik?
8. Bertso-eskolak ezagutzen dituzue? Zuen herrian ba al dago horrelakorik?

Irakasleak emango dizue feedbacka.

ERANTZUNAK

2. Zer dakizue bertsoez?

Gai-jartzailea: bertsolariaren eta publikoaren arteko zubi-lana egiten du. Gaiak eta saioaren dinamika aldeztu aurretik prestatzen ditu, eta saioan bertan aurkezle-lana ere egiten du.

Bertsolaria: bertsoak sortzen/inprobisatzen dituen artista da, abeslariak eta bat-bateko poetak dira.

Gaia: gai-jartzaileak bertsolariei bertsoa sortzeko ematen dizkien testuinguru, baldintza eta egoerak dira.

Errima: bertsoko oinen hotsidetasuna da; horretarako, gutxienez, oinen azken bi hizkiak berdina izan behar dira (adibidez: ezmila, mila, makila, bila...). Bertsolaritzan, errimatzea jardueraren ardatzetako bat da, erronka baita oinak errimatzea hitzik errepikatu gabe (poto egin gabe). Hainbat errima-mota daude hotsidetasunaren arabera: b/d/g/r, p/t/k, s/x/z, ts/tx/tz, m/n...

Neurria: hainbat bertso-neurri daude, oin-kopuruaren eta puntuak silaba-kopuruaren arabera: zortziko txikia (lau oin eta puntuak 7/6 silaba), zortziko handia (lau oin eta puntuak 10/8 silaba), hamarreko txikia (bost oin eta puntuak 7/6 silaba), hamarreko handia (bost oin eta puntuak 10/8 silaba), koplak (bi oin) eta neurri bereziak.

Oina: puntuaren bukaerako hitza da; bertsoko oin guztiek errimatu egin behar dute.

Puntuak: bertsoa puntuak puntu osatzen da; bertsoaren esaldi bakoitza bi lerrotan adierazten da eta oinarekin bukatzen da; puntu bakoitzak oina darama bukaeran, eta gainerako puntuetako oinekin errimatu behar du.

Doinua: bertsolariak melodia jakin bat hautatzen du bertsoa osatzeko, egitura jakin bati eta gaiari (tristeza, alaia...) egokitua.

Nola osatzen dute bertsolariek bertsoa? (azaldu teknika) Bertsolariek gaia entzun eta neurria/doinua erabaki/hautatzen ditu. Ondoren, lanean jartzen da eta, lehenik, azken puntuak (bukaera) pentsatzen du, esan-indarra bertan dagoelako. Ondoren, azken oinarekin errimatu dezaketen beste oin batzuk bilatu eta puntuak puntu bertsoa osatzen hasiko da. Bertsoaren gutxienezko arauak dira kantatzea, errimatzea eta neurria egokitzea.

Gai-jartzaileak bertsolariei kantatzeko testuingurua ematen die: azaltzen die zein den haien rola (**Zuek biok grafiti-egileak zarete**), zer gertatu den esaten die edo egoera bat planteatzen (**Duela urte batzuk grafitiak egiteagatik isuna jarri zizuen herriko Udalak. Orain, herria apaintzeko, grafitiak egiteko eskaintza jaso duzue Udalaren eskutik**); azkenik, zehazten die zer neurri/doinutan aritu behar duten eta nor hasiko den kantuan (**hamarreko handian, nahi duzuen doinuan, Unai hasita**).

3. Neurriak

1- E; 2- A; 3- D; 4- C; 5- B

4. Ofizioka

1. Lapurrak dira.

2. Bankuan dirua lapurtu.

3. Sustrai dirua lapurtzen ari da; Amets, harrerakoa distraitzen, eta, bide batez, harekin ligatzen.

4. Ametsek ligatu egin du; ezkontzeko asmotan da eta Sustrai alde batera utzi du. Sustraik dirua lapurtu eta alde egin du, poteorako asmotan da baina baliteke atxilotua izatea. (Bukatu dute batak esposatuta eta besteak ezkontuta?)

5. Elkarreraginean aritu dira, elkarri entzun eta erantzunez, txandaka. Hala aritzen dira bertsolariak ofizioka ari direnean.

6. Gai-jartzailearen azalpena falta da.

5. Erreparatu

1, 2, 7, 8, 9, 10 dira saioan ikus daitezkeen elkarreraginaren ezaugarriak.

HIZTEGI LAGUNGARRIA

Badauka ahulezia bat. Badauka gainditu ezineko joera bat.

Aski zuhurtzia. Arreta handia.

Behatzez igurtzi. Atzamarrez laztanak egin, ferekatu.

Zaldiz edo mandoz. Astoa zaldi edo behor batekin nahastuta sortutako kumea da mandoa.

Ziega batean. Espetxeko gela batean.

TRANSKRIPZIOA

Sustrai Colina:

Caja fuerte-tik igo
 eta instantean
 pentsio-plana firmatzen
 zeunden bat-batean,
 ta hipoteka sinatzen
 eternitatean.
 Nola konpontzen diren
 lapurren artean!

Amets Arzallus:

Ustez aski hoztasun
 ta aski zuhurtzi.
 Ta hor ikusi dut bere
 rimel eta guzi;
 paperean, elkarri
 behatzez igurtzi.
 Segi lapurtzen, Sustrai!
 Ni bakean utzi!

Sustrai Colina:

Nahiz ta gauza ederra
 izan maitasuna,
 ta zu erostear zauden
 ezkonteraztuna.
 Poliziak zai daude
 kanpoan, laguna;
 bizi-aseguru bat
 da behar duguna.

Amets Arzallus:

Ai, beraz, poliziak
 horko leihoan joz,
 nahi baduzu ihes egin,
 zaldiz edo mandoz.
 Alperrik dabiltz gero
 halako komandoz;
 Zu ja bakarrik zaude,
 ni aldatu naiz bandoz.

Sustrai Colina:

Beraz, bandoz aldatu
 eta erregutzen,
 zure fideltasuna
 nahiz ta eredu zen.
 Ni leihotik ihesi
 nihoa, hain zuzen.
 Zuk jarraitu ezazu
 bihotzak lapurtzen.

Amets Arzallus:

Bai, ze kolpez hautsi dut
 itsulapikoa.
 Esan dit: Euriborra,
 interes-tipoa,
 holako gauzak eta
 horren lexikoa...
 dena egin zait oso
 erromantikoa.

Sustrai Colina:

Beraz, jarraitu zazu
 hain sen liluragarritz,
 zure begiak bere
 eskutxoan jarritz.
 Ni poteora noa,
 poz eta alegritz.
 Pobrearena egin
 beharko dut berriz.

Amets Arzallus:

Lehenik, ziega batean
 hartzazu atsedena.
 Nik ezkontza ondoren
 pentsa ze astelehen!
 Zu esposatuta ta ni
 ezkondata hemen.
 Ea gu biotan zein
 askatzen den lehen!

Oharra: Ohikoa da bertsolariek hainbat lizentzia hartzea testua bertsoan sartu ahal izateko.
 Transkripzioak bertsolariek erabilitako moldeak jaso da, gramatika- zein lexiko-arauak gorabehera.